

УДК 339.13.024

Економіка та управління підприємствами

М. П. Мартіянова

*к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

М. В. Лазарєв

*студент I курсу магістратури факультету економіки і права Харківського
національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

**ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ НА РОЗВИТОК КОМУНАЛЬНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ «ХАРКІВСЬКИЙ ЗООЛОГІЧНИЙ ПАРК»
INFLUENCE OF EXTERNAL FACTORS ON THE DEVELOPMENT OF
THE MUNICIPAL ORGANIZATION "KHARKIV ZOOLOGIC PARK"**

Анотація:

Україна є перспективною державою у туристичній галузі. Вона має велику кількість потенційних туристичних об'єктів. Зоологічні парки, як суб'єкти підприємницької діяльності, знаходяться на етапі трансформації від природоохоронної до рекреаційно-туристської діяльності. На розвиток цих підприємств впливають багато чинників. В статті дослідженні зовнішні чинники, що впливають на розвиток зоологічних парків.

Ключові слова:

Зоологічні парки, фактори розвитку, туризм, конкурентоспроможність, комунальні підприємства, зовнішні фактори.

Аннотация:

Украина является перспективным государством в туристической отрасли. Она имеет большое количество потенциальных туристических объектов. Зоологические парки, как субъекты предпринимательской деятельности, находятся на этапе трансформации от природоохранной к

рекреационно-туристской деятельности. На развитие этих предприятий влияют многие факторы. В статье исследованы внешние факторы, влияющие на развитие зоологических парков.

Ключевые слова:

Зоологические парки, факторы развития, туризм, конкурентоспособность, коммунальные предприятия, внешние факторы.

Annotation:

Ukraine is a promising state in the tourism industry. We have a large number of potential tourist attractions. Zoological parks, as subjects of entrepreneurial activity, are at the stage of transformation from nature conservation to recreational and tourist activities. Many factors contribute to the development of the enterprise. The article investigates external factors that influence the development of zoological parks.

Key words: Zoo, factors of development, tourism, competitiveness, municipality enterprises

Постановка проблеми

Українська держава вже давно проголосила рекреаційно-туристичну діяльність однією з найважливіших напрямів розвитку економіки. [1] Україна є перспективною державою у туристичній галузі: багатство рельєфу, природних ресурсів, історії та культури, але малі надходження до державного бюджету від туризму зумовлюють актуальність даної роботи. Щоб зробити цей напрям ефективним і дієвим, необхідна розробка нової парадигми управління рекреаційно-туристичними територіями, яка б забезпечувала їхню високу конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному туристичному ринку завдяки збереженню та нарощенню потенціалу, у тому числі зоопарків, та сталого розвитку туристичної діяльності. До вирішення проблем зоопарків необхідно підійти комплексно: а саме вирішити організаційні, кадрові, фінансові, інвестиційні, інноваційні, управлінські питання.

Зоологічні парки, як суб'єкти підприємницької діяльності, знаходяться на етапі трансформації від природоохоронної до рекреаційно-туристської діяльності, що обумовлено, в першу чергу, необхідністю збільшення валових доходів. Тому, нагально необхідним є глибоке розуміння та аналіз чинників, що стимулюють або стримують їх розвиток в сучасній економіці. Перелічені аспекти актуальності й визначили мету, тему і напрям дослідження даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемами ефективної діяльності зоологічних парків у сучасному світі присвятили свої дослідження вчені та практики різних сфер життєдіяльності суспільства: економісти, зоологи, екологи, філософи, соціологи. Значної відомості набули роботи А. Бриман, К. Грант, Д. Хенкокса, В. Фроста, П. Мейсона, К. Хеджинбота та ін. Серед вітчизняних вчених, зоологічні парки як підприємства туристичної галузі, в своїх роботах розглядають М.Б. Біржаков, М.П. Мальська, Н.М. Ганич, а також інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Водночас, незважаючи на значну кількість робіт з цієї тематики, публікацій, присвячених аспектам управління зоологічними парками, дослідженням чинників їх розвитку, як рекреаційно-туристичних об'єктів, дуже мало, їхня економічна сутність, інвестиційна привабливість та конкурентоспроможність досліджені недостатньо. Також, не приділяється увага впливу зовнішніх факторів на діяльність підприємств.

Об'єктом дослідження є процес впливу зовнішніх чинників на розвиток комунальної організації «Харківський зоологічний парк».

Предметом дослідження: наслідки впливу зовнішніх чинників на розвиток комунальної організації «Харківський зоологічний парк».

Формулювання цілей статті

Мета роботи: проаналізувати та дослідити зовнішні фактори, що впливають на діяльність КО «Харківський зоологічний парк».

Мета дослідження зумовила постановку і вирішення наступних завдань:

- 1) дослідження сутності економічних категорій зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, їх структурних компонентів для уточнення змісту;
- 2) характеристика структури чинників розвитку підприємства;
- 3) аналіз впливу зовнішніх чинників на діяльність підприємства;

Виклад основного матеріалу дослідження

В сучасних умовах розвитку ринкових відносин, ефективне господарювання підприємств є вирішальною частиною розвитку економіки країни в цілому. Завдяки розвитку може бути досягнуто економічне зростання країни вже в найближчій та стратегічній перспективі.

Слід зазначити, що на розвиток підприємства впливають багато чинників, що сприяють розвитку або стримують його. Їх доцільно поділити на дві групи: чинники зовнішнього та внутрішнього впливу. До зовнішніх чинників відносяться чинники, які здійснюють вплив на розвиток з боку зовнішнього середовища підприємства. До таких факторів відносять: політичну ситуацію в країні, рівень економічного зростання країни, наявність зовнішніх джерел фінансування, національну та міжнародну законодавчу базу, податкову політику, науково-технічний прогрес в країні, екологічну ситуацію в країні та міжнародні програми з екологічної безпеки тощо. [2]

Внутрішні чинники – це чинники, які здійснюють вплив на інноваційний розвиток в межах підприємства. До них належать: мета організації, що спрямована на реалізацію стратегічних заходів; інноваційний потенціал підприємства; наявність фахівців з економічної безпеки та відповідних функціональних підрозділів. [3]

Так, на думку Г.Г. Фетисова: «внутрішні чинники слід поділяти на чотири самостійні групи:

- 1) організаційно-управлінські – стан менеджменту; здатність до інновацій, змін, перебудови; внутрішня структура управління;
- 2) технологічні – орієнтація на розвиток сучасних технологій і потреб ринку в нових продуктах;

3) економічні – достатність капіталу, якість активів і пасивів, прибутковість і ліквідність;

4) соціально-психологічні – ставлення, очікування та реакція співробітників на введення в організації інновацій» [4].

На діяльність зоологічних парків впливає велика кількість різноманітних чинників, які умовно можна розділити на зовнішні та внутрішні (табл. 1).

Таблиця 1

Чинники розвитку сучасних зоопарків

Чинники розвитку зоологічних парків	
Зовнішні	Внутрішні
Політична ситуація та адміністративно-правові регулятори	Організаційно-управлінські
Економічні регулятори	Соціально-психологічні
Соціо-культурне середовище	Технологічні
Економіко-географічне положення	Економічні
Вплив ринку	

Необхідно зазначити, що оскільки більшість зоопарків мають комунальну форму власності, політична ситуація та державне регулювання є одними з найбільш впливових зовнішніх чинників, які впливають на діяльність зоологічних парків та визначають перспективи їх розвитку.

Використовуючи два основні регулятори, держава впливає на економіку та контролює економічні процеси, а саме:

1.Адміністративно-правові регулятори спрямовані на створення сприятливого правового поля для діяльності зоологічних парків та збалансування інтересів суб'єктів господарювання навколо державних пріоритетів за допомогою нормативних актів, вказівок, розпоряджень.

Сьогодні діяльність зоологічних парків в Україні регулюється різними нормативно правовими актами: Законами України «Про природно-заповідний фонд України», «Про тваринний світ», «Про культуру», тощо. Постановами Кабінету Міністрів України: «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватись бюджетними установами природнозаповідного фонду»,

«Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності», тощо.

2. Економічні регулятори повинні створювати економічне середовище, яке змусить підприємців діяти в бажаному для держави руслі. Державне регулювання поширюється на податкову та фінансово-кредитну політику, податкові пільги, ціни і правила ціноутворення, цільові дотації, розміри економічних санкцій, науково-технічні, економічні та соціальні загальнодержавні й регіональні програми, договори на виконання робіт і постачань для державних потреб.

У той же час, варто звернути увагу на адміністративно-економічні фактори. Зоологічні парки, які перебувають в комунальній власності громад населених пунктів є бюджетними установами та фінансуються за кошторисно-бюджетним принципом. Так, наприклад, завдяки реформі децентралізації місцеві бюджети отримують більше надходжень, що у свою чергу дозволяє впроваджувати інвестиційні проекти, одним з яких у Харкові і є зоопарк, реновація котрого здійснюється за рахунок місцевого бюджету (рис. 1).

Рис. 1 План реконструкції КО «Харківський зоологічний парк»

3. Соціально-культурне середовище існування зоологічного парку є віддзеркаленням суспільного життя населення певної території, а саме: етнічного та релігійного складу, рівня освіти, тощо. Особливого значення в діяльності зоологічного парку набуває також відношення населення до тварин та до зоологічних парків в цілому. Позитивне ставлення проявляється в соціально-психологічній мотивації відвідування таких установ з метою огляду привабливих тварин в зоологічному парку та показу їх дітям (наприклад, тигрів, левів, слонів, тощо) та експозицій з зануренням в «дикі» середовище. Негативне відношення проявляється, як в масових акціях протестів, що організовуються громадськими організаціями та правозахисниками тварин, так і в прояві співчуття з боку пересічних громадян до тварин, що утримуються в зоопарку, прагненні їх погодувати власноруч принесеним з дому кормом.

4. Економіко-географічне положення. Більшість зоологічних парків розташовані у великих містах, де вони можуть приваблювати потенційно велику кількість відвідувачів. Такі зоопарки зазвичай експонують велику кількість тварин різноманітних видів у відносно невеликих експозиціях. Безумовною перевагою для Харківського зоологічного парку виступає транспортна доступність.

5. Ринкові чинники вважаються одними із найголовніших факторів зовнішнього впливу. Важливе місце серед них посідають попит та пропозиція. Пропозиція зоологічних парків є фактично майже необмеженою, адже такі території були створені штучно, а зі збільшенням темпів рекреаційного споживання ресурсів зоологічних парків доцільно створювати додаткову рекреаційну інфраструктуру на їх території, щоб перенаправляти потоки відвідувачів та керувати ними. Попит на відвідування зоологічних парків перебуває під дією сезонності. Основним чинником сезонності в зоологічних парках світу є природно-кліматичний, адже зоологічні парки знаходяться під відкритим небом. Конкуренція, як з боку інших установ, так і з боку телебачення та Інтернету призводить до падіння динаміки відвідуваності

зоологічних парків. Така тенденція притаманна, в цілому, більшості зоологічних парків світу [5].

Конкуренція впливає на вибір підприємством ринків збуту, маркетингових посередників, постачальників, а також впливає на формування асортименту продукції і на всю діяльність підприємства. Сьогодні реалії існування зоологічних парків наступні: галузь в якій вони функціонують має ознаки недосконалої конкуренції, а саме олігополії, з переважанням монополій на місцевих рівнях. Зазначимо, що в регіонах України, в яких не має зоологічних парків загальнодержавного значення, досить конкурентне середовище та функціонують по декілька приватних зоопарків місцевого значення. У Харкові працює і зоологічний парк загальнодержавного значення і приватний зоопарк.

Але у той же час існують значні бар'єри для входу на ринок, а саме:

1) особливості організації діяльності зоопарку, які передбачають значні капітальні інвестиції в ландшафт та інженерні комунікації, а також експлуатацію дорогого спеціалізованого устаткування для утримання тварин;

2) економія, отримана завдяки ефекту «масштабу виробництва»: наявність великих зоопарків є перешкодою для досягнення переваг над конкурентами в зниженні собівартості послуг, що надаються відвідувачам (особливо враховуючи той факт, що майже всі вони реалізують послуги за цінами, що є набагато нижчими ніж собівартість);

3) сформована система постачання сировини (кормів, палива, вугілля, тощо), вона вимагає від підприємств, що вступають на ринок, додаткових витрат по залученню постачальників;

4) досягнуті негласні домовленості між діючими підприємствами щодо визначення сфер їх діяльності, обмежених областями.

Перераховані вхідні бар'єри свідчать про наявні перешкоди для організації нового бізнесу на даному ринку. Водночас необхідно зазначити, що в галузі фактично відсутня концентрація капіталу, адже зоопарки офіційно не приносять доходів, тобто вони є збитковими.

Висновки з даного дослідження

Таким чином, було досліджені фактори зовнішнього впливу на зоологічні парки, була здійснена характеристика структури чинників розвитку підприємства, що дозволила виділити зовнішні та внутрішні фактори розвитку. Аналіз впливу зовнішніх чинників на діяльність підприємства показав, що КО «Харківський зоологічний парк» має високий рівень залежності від політичних та адміністративних факторів впливу, адже це зоопарк комунальної власності, але має гарні перспективи реновації та реконструкції в умовах проведення реформи децентралізації та наповнення додатковими коштами місцевого бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сорока С. П. Регуляторна політика держави у сфері туризму і її реалізація на регіональному рівні / С. П. Сорока // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2010_1_22.pdf.
2. Основи економічної теорії : Підручник/ В. Г. Федоренко, Ю. М. Ніколенко, О. М. Діденко и др.; За наук. ред. В. Г. Федоренка; М-во освіти і науки України. -К.: Алерта, 2005. -510 с
3. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: монографія / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми: Університетська книга, 2010. – 281 с.Фетисов Г.Г. Устойчивость банковской системы: учебное пособие/ Г.Г. Фетисова. – М.: Финансовая академия, 2002. – С. 73.
4. Фетисов Г.Г. Сталість банкової системи: навч. посіб/ Г.Г. Фетисова. – М.: Фінансова академія, 2002. – С. 73.
5. Grant Kelli B. 10 Things Zoos Won't Tell You [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.marketwatch.com/story/10-things-zoos-wont-tell-you-1306528026434?pagenumber=1>